

A Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége brünni szervezetének lapja

BRÜNNI MAGYAR FUTAR

12. évfolyam
2006/1

GONDOLATOK

1956 a köztudatban	4
Rok 1956 v dějinách Maďarska (1956 Magyarország történetében – csehül)	5

SZERVEZETI ÉLET

Hagyományörző klub: Mi történt a Kőrös háza táján?.....	6
Kisgyermekes családok klubja	
Győri élménybeszámoló	7
Gyermeknap kirándulás.....	9
Honlapajánló	9
Ízelítő a szeniorklub tevékenységéből	10
Művelődési klub: Bepillantás a váci múmiák kutatásába.....	10

ÉVFORDULÓK

A nándorfehérvári diadal 550. évfordulójára	14
A nagyságos fejedelem, aki Európában gondolkodott.....	15

BRÜNNI SÉTÁK

A Szent Jakab-templom.....	16
A Mahen Színház	17

INNEN-ONNAN

Európa Kulturális Fővárosa – 2010	18
---	----

KÖZÖTTÜNK ÉLNEK

„Nem sajnálom a befektetett energiát” – beszélgetés Olgyai Ibolyával	20
---	----

CSEH ÖSSZEFOGLALÓ

.....	22
-------	----

ÚVODEM

Rok 1956 v našem povědomí.....	4
Rok 1956 v dějinách Maďarska (česky).....	5

ZE ŽIVOTA SVAZU

Folklór: Co nového v životě souboru Kőrös?	6
Klub rodin s dětmi:	
Zápisník z Győru	7
Výlet u příležitosti Dne dětí	9
Tipy na webové stránky pro rodiče s dětmi	9
Klub seniorů: Momenty z uplynulého pololetí	10
Vzdělávací klub: Výzkum mumií ve Vácu a jeho vazba na Brno.....	10

VÝROČÍ

K 550. výročí bitvy u Bělehradu	14
F. Rákóczi – vladař evropského rozměru	15

PROCHÁZKY PO BRNĚ

Kostel sv. Jakuba	16
Mahenovo divadlo	17

ZAJÍMAVOSTI

Hlavní město kultury v Evropě pro rok 2010	18
--	----

ROZHOVOR

„Nelituji vynaložené energie” – rozhovor s Violou Olgyai	20
--	----

ČESKÉ RESUMÉ

.....	22
-------	----

BRÜNNI MAGYAR
Futár

Kiadja:

Cseh- és Morvaországi
Magyarok Szövetsége – Brünn

Szerkesztők:

Detáry Attila
Ambrus Tünde

Grafikai szerkesztő:

Fűzék Péter

A szerkesztőség címe:

Svaz Maďarů – Brno,
Gorkého 12, 602 00 Brno
telefon/fax: +420 541 241 062
e-mail: info@mkic.cz

Regisztrációs szám:

MK ČR E 11196

A folyóirat megjelenését

Brünn Város Polgármesteri

Hivatala és a Rákóczi

Alapítvány támogatja

Vydavatel:

Svaz Maďarů žijících v českých
zemích – Brno

Redaktoři:

Attila Detáry
Tünde Ambus

Grafická úprava:

Peter Fűzék

Adresa:

Svaz Maďarů – Brno,
Gorkého 12, 602 00 Brno
telefon/fax: +420 541 241 062
e-mail: info@mkic.cz

Registrace:

MK ČR E 11196

**Vychází za finanční
podpory**

**Magistrátu města Brna
a Nadace Rákóczi**

1956 a köztudatban

*„A világ beszél csodáról,
Papok papolnak bátorságról.
Az államférfi parentálja.
Megáldja a szentséges pápa.
És minden rendű népek, rendek
Kérdik, hogy ez mivégre kellett.
Miért nem pusztult ki, abogy kérték?
Miért nem várta csendben a végét?
Miért, hogy meghasadt az égbolt,
Mert egy nép azt mondta: elég volt.”*
(Márai Sándor)

Ötven év telt el az 1956-os forradalom óta. A kerek évfordulók – akárcsak a kerek születésnapok – ünnepélyesebbek és nagyobb figyelmet keltenek. Reméljük, az idei megemlékezésekben a pátosz mellett helyet kapnak a nemes gondolatok, és a szónokok megpróbálják pártállástól függetlenül, objektíven értékelni a forradalom hagyatékát. Az alábbiakban arra keresünk választ, hogy milyen kép él a köztudatban arról az eseményről, amiről csaknem három és fél évtizedig hivatalosan nem volt szabad beszélni, a rendszerváltás után pedig nemzeti ünnep lett. Lehet-e 1956-nak olyan kultusza mint 1848-nak?

Gyarmati György történész a Kossuth Rádió Gondolat-jel című műsorában eképp hasonlította össze a két ünnepet: „...mintha az utókor emlékezetében, a kollektív emlékezetben '56-ot nem értékelnénk úgy, mint '48-at. Pedig '56 a XX. század Magyarországá számára, úgy gondolom, hogy nem volt kevesebb, mint 1848-49 a XIX. századi Magyarország számára... A politika mindig elfelejtve, mindig a napi célkitűzésekhez igazítva, csavarva, ferdítve próbálta használni 1848-at is, attól kezdve, amikor egyáltalán használni akarta. Tehát ebben túl sok különbséget nem lehet látni, illetve azt mondanám, hogy nem annyira kollektív bűnről van szó. Szokták emlegetni a kollektív amnéziát '56 kapcsán, de a közös emlékezetkiesésnek nagyon sok összetevője volt, és itt már jelentősen közrejátszik '48 és '56 különbsége. Hadd mondjak csak két példát, az egyik az, hogy mekkora volt a megtorlás módja, és mit

kellett megélnie a megtoroltaknak, még ha életben is maradtak, az utóéletben. Hát tessék bele-gondolni, nemhogy 1867-től, a kiegyezéstől, de gyakorlatilag 1860 környékétől '48-at a társadalom már ünnepelhette, és azt mondanám, volt kikre emlékezni, volt kiket ünnepelni, és akik előkerültek Kufsteinből a letöltött kötelező, besorozott sorkatonaságból, a KUK hadseregéből, azok mindegyike saját szűkebb, tágabb környezetében két lábon járó tiszteletbeli konzulja volt 1848-nak. 1956 után nagyobb mértékű volt a megtorlás, megfordították az egészet, ellenforradalomként lehetett, ha kiejtettük, beszélni róla, de mi lett azokkal, akik ki is szabadultak? Hát pária létre voltak ítélve. Akkor maradhattak csak szabadlábban, ha nem emlékeztek, és viselkedésükkel, kijelentéseikkel lehetőleg nem is emlékeztettek 1956-ra. És még egy apró különbség: azt mondtam, hogy '49-től '60-ig, de ha '67-ig számolom, akkor is alig két évtized telik el. 1956-tól 1989-ig, ezt úgy hívták régebben, egy krisztusi kor, 33 év telik el. 1990-ben az élő magyar társadalomnak, a társadalom felének már nincs közvetlen emléke. Tehát hosszabb, frigidebb volt az emlékezési tilalom, ez bizony hozzájárult a kollektív felejtés megerősödéséhez.”

Nehéz megjósolni, hogy a kollektív felejtést orvosolni fogja-e az idő, hogy október 23. ugyanolyan fontos lesz-e a nemzetnek mint március 15. Rajtunk, az Olvasón, a következő nemzedéken múlik...

Rok 1956 v dějinách Maďarska

Maďaři na celém světě si letos připomenou 50. výročí krvavého konce stalinistické diktatury v Maďarsku – revoluci roku 1956. Tehdejší statečný pokus malého národa o zúčtování s totalitní mocí zůstal izolovaný, neboť ve většině sousedních zemí vládly podobné režimy podporované Sovětským svazem. Ani západní mocnosti nezareagovaly včas na volání maďarské revoluční vlády o pomoc, vládcům Kremlu tedy nic nebránilo v použití vojenské síly. Po rychlém a násilném potlačení revoluce pomohly svým věrným maďarským soudruhům k moci a skrze ně prosazovali svoje zájmy další tři desetiletí.

Autorem následujících myšlenek je Paul Lendvai (původně Pál Lendvai), kterému bylo 27, když v roce 1956 uprchl po potlačení revoluce do Rakouska. Dlouhá léta přispíval do vlivných novin, působil jako politický komentátor rakouského rozhlasu a televize a je autorem mnoha publikací. Jeho kniha Tisíc let maďarského národa vyšla česky v roce 2002.

„Rok 1956 byl spontánním povstáním, které se velmi rychle rozšířilo v revoluci s cílem svrhnout systém vnucený národu zvenčí. Nakonec ve svých dvou fázích vyústilo v národně osvobozenec- ký boj. Bylo také v pravém smyslu čistou revolucí: žádné drancování, žádné antisemitské akce, jež by stály za zmínku – i když stranické „vedoucí kvarteto“ a většina vysokých důstojníků tajné policie byla židovského původu – a zůstalo jen u ojedinělých aktů pomsty proti důstojníkům a vojákům státní bezpečnosti a policie, jimž padly za obět i nevinné osoby. Vláda a bojovníci za svobodu ostře odsuzovali

„spravedlnost“ lynče. Mimořádný světový význam maďarského podzimu 1956 spočíval právě v tom, že tato „antitotalitární“ revoluce si jako cíl nevytyčila restauraci feudálně-kapitalistického systému, ale smetla komunistický režim.

Tak jako velikému osvobozenec- kému bojovníku Rákóczi- mu v povstání let 1704-11 a osvobozenec- kému boji v letech 1848-49 bylo i tomuto národnímu projevu síly odepřeno vítězství na bitevním poli, tentokrát v ulicích Budapešti. A přesto sláva malého statečného národa prošla celým světem. Z Maďarska odešlo 210 000 lidí, mnozí vůdcové se zachránili útekem do Rakouska, jiní uprchli do Jugoslávie; jenom 40 000 se jich vrátilo do vlasti.

Rok 1956 je i pro potomky nevyčerpatelným zdrojem duchovní, politické a morální síly. Teprve od roku 1989 tedy můžeme poprávu mluvit o „vítězství v porážce“. Den s datem 23. října byl vyhlášen státním svátkem. Na smuteční slavnosti zasvěcené Imre Nagyovi a jeho čtyřem druhům, kteří s ním sdíleli stejný osud, se 16. června 1989, v den jednatřicátého výročí jejich popravy, sešly na Náměstí hrdinů statisíce lidí. Uložení ostatků do hrobů na čestném místě v oddělení číslo 301 na téměř hřbitově, kde byli předtím zahrabáni v neoznačeném masovém hrobě, znamenalo symbolický obrat v moderních dějinách Maďarska.”

Podrobné informace o revoluci roku 1956 v Maďarsku v češtině najdete na webových stránkách www.studena.valka.cz/madarsko_1956.htm

Mi történt a Kőrös háza táján?

A tavaly őszi 1. Magyar Est óta valamivel több mint fél év telt el, és ezalatt a Kőrös néptáncgyűttes sem télenkedett.

A báli szezon alatt két meghívásnak is eleget tettünk: vállalati bálon léptünk fel Vyškovban és Modřicében. Május elején a 2. Magyar Estre való felkészülés céljából egy háromnapos továbbképzést tartottunk a Brünn melletti Řícmanicében. A május 20-án megrendezett est ugyanolyan jó fogadtatásra talált, mint az első. Délelőtt – bemelegítőként – táncszeminárium zajlott, ahol a résztvevők

Plumlov: Szatmári tánc

večery” fesztivál 9. évadján volt június 23-24-én, amelyen az idén először vettek részt kisebbségi néptáncsoportok, és amelyre a meghívás nagy megtiszteltetést jelentett számunkra. A fesztivál szervezője a VUS Ondráš hivatásos néptáncsoport.

Talán ebből a rövid összefoglalóból is látszik, milyen mozgalmas félév áll a Kőrös mögött. A nyáron – a tavalyi évhez hasonlóan – egyhetes tánctábort tervezünk, és szeptembertől folytatjuk a rendszeres próbákat, hogy felkészülten várjuk Önt is, kedves Olvasó, az őszi 3. Magyar Estünkön.

Kacz Péter, Hradecká Lenka

F-Scéna: Mezőségi táncok (Visa)

alaposabban megismerkedhettek a táncokkal. (A két Magyar Estről a lap mellékletében, a Sárga Számár 3. oldalán olvasható bővebb beszámoló – a szerk.) A következő rendezvény, amelyen részt vettünk, a minden éven megrendezésre kerülő „Vissza a gyökerekhez” (Návraty ke kořenům) volt május 27-én, amely a Dél-morvaországi kerület kisebbségi néptánc- és népzene csoportjainak fesztiválja. Meghívást kaptunk a június 10-i plumlovi búcsúra is, aminek nagyon örültünk. A vásár a Prostějov melletti falu reneszánsz kastélyának udvarán zajlott, ahol rajtunk kívül több más csoport is fellépett. A nyári szünet előtti utolsó fellépésünk az „F Scéna – Letní folklorní

Tánctanítás a 2. Magyar Esten

A kisgyermekes családok klubja

Győri élménybeszámoló

Klubunk szervezésében 2006. május 19. és 21. között néhány brünni kisgyermekes család a hédervári Kont Panzió vendégszeretét élvezte. Szombaton a Szigetköz nyugalomát hátrahagyva felkerestük Győrt, ahol Tóth Vilmos győri történész kíséretében megtekintettük a történelmi belváros főbb nevezetességeit.

A sétát az Új Városháza impozáns épületénél kezdtük, mely a vasútállomástól pár lépésnyire magaslik a Szent István út fölél. Mivel a gyerekeknek győri vendéglátóink a közeli Gyermekek Házában biztosítottak programot, a felnőttek bátran nekivághattak az esőáztatta városnak.

Utunk a Győri Nemzeti Színházhoz vezetett, mely 1978-as eredete ellenére figyelemreméltó épület, csak éppen bezsúfolták a belváros egy régi, romantikus utcácskájá és a közelben épült panelházak közé. Mindenesetre érdemes megtekinteni az oldalfalat díszítő, Victor Vasareli tervei alapján készült mozaikképet. Ez az épület ad otthont a világhírű Győri Balettnek. A színház előtt állva vezetőnk egy érdekességre hívta fel figyelmünket: a régi házor felett két angyal szobra fedezhető fel – ezek egy, a házak között eldugott kápolna tüvegkupoláját őrzik.

Folytatva sétánkat, a Széchenyi térre (egykor Fő tér) érkezünk, amely a győri belváros legnagyobb, majdnem négyzet alaprajzú tere. Ez képezte egykor a város központját, ide épültek a nemesek palotái, innen nyílnak a belváros szabályos utcái. Nevezetességei a barokk stílusú Loyolai Szent Ignác bencés templom, melyet eredetileg a jezsuiták építtettek a 17. században, mellette a bencés rendház és a múzeumként is szolgáló jezsuita patika, melybe sajnos – szombat lévén – nem jutottunk be. A tér egykori közepén (mivel az egyik részét közben beépítették) nyúlik magasba a Mária-oszlop. Ezt a győri püspök emeltette 1686-ban Buda töröktől való visszafoglalásának emlékére, mivel a csatában a győri katonák az élvonalban harcoltak.

A Széchenyi teret elhagyva megnéztük az egyko-

ri Zichy-házat, amely ma házasságkötő teremként szolgál, majd egy kis utcácskába fordulva elhaladtunk a Magyar Ispita, valamint a Német Ispita mellett. Az ispiták adtak egykor otthont az idős, beteg embereknek, és mivel az elmúlt századokban magyarok és németek lakták a várost, idősek otthonából is kettő kellett. Innen már csak pár lépés választott el bennünket a piactértől, ahol szombatonként nagy a nyüzsgés, s ahol a friss zöldségtől kezdve a kockás zokniig minden beszerezhető.

A piacot gyorsan magunk mögött hagytuk, hogy még bejussunk a csak délig nyitva tartó székesegyházba. A Káptalandomb felé kanyarodva még megcsodáltuk a Frigyszekrény-szobrot, mely – III. Károly király bőkezűségének köszönhetően – különösen gazdagon díszített barokk emlékmű.

A Káptalandomb a város legmagasabb pontja, s itt található a győri Bazilika. A Győri Püspökséget Szent István király alapította uralkodásának első évtizedében, s a győri Bazilika alapjait is az ő ideje alatt rakták le. A székesegyház déli részén lévő gótikus kápolnában található a Bazilika legjelentősebb kincse, a Szent László herma, s itt nyugszik Boldog Apor Vilmos püspök is. Sajnos a Szent László hermát nem láthattuk, mivel éppen kölcsönadták, pedig ez a Szent Korona és a Szent Jobb mellett Magyarország legjelentősebb szakrális emléke. 1192-ben, Szent László szentté avatásakor a nagyváradi sírból kiemelték a csontereklýeket, s a szent király koponyáját mindmáig ez a herma őrzí.

Eseménynaptár 2006/1. félév

- január 13., PMKK, Prága

Sólyom László magyar köztársasági elnök látogatása

Sólyom László a Prágai Magyar Kulturális Központban találkozott a csehországi magyar szervezetek képviselőivel.

- február 14., MKIC, Brünn

Filmvetítés: A tanú

Bacsó Péter nagysikerű filmje az ötvenes évek Magyarországot idézi fel. Vetítése az 1956-os forradalom 50. évfordulójáról való megemlékezés első darabja volt.

- február 19., MKIC, Brünn

Tavaszwáró gyermekfoglalkozás

Tavaszköszöntő népszokások, tavaszi versek és dalok tanulása.

- február 24., MKIC, Brünn

Évzáró taggyűlés

- március 15., Špilberk, Brünn

Ünnepi megemlékezés

Ünnepi megemlékezés és koszorúzás az 1848/49-es forradalom és szabadságharc tiszteletére a magyar jakobinusok emléktáblájánál. Társrendező: KAFEDIK

- március 17., Divadlo v 7 a púl, Brünn

Anyá csak egy van

A Nyitrai Egyetemisták Kínjátászó Körének (NYEKK) előadása Vámos Miklós regénye alapján. Társrendező: KAFEDIK

A nagyváradi székesegyházból a 17. század elején hozták át Győrbe. A székesegyház mellett húzódik a Püspökvár épülete. 1945 áprilisában itt lőtték le az orosz katonák a székely származású Apor Vilmos püspököt az ide menekült asszonyok és lányok védelmezése közben. A vértanú püspököt 1997-ben II. János Pál pápa avatta boldoggá. A Püspökvár és a bejárata melletti öregtornyot az egykori várfal az egyedül épségben fennmaradt része határolja. A székesegyház mögött még vetettünk egy pillantást a nemrég feltárt egykori plébániatemplom alapjaira, a mögötte lévő múzeumhoz már csak ajánlást kaptunk, hogy ha valakit érdekel Borsos Miklós életműve, az itt majd egy másik alkalommal megtekintheti.

A várfalat még kétszer láthattuk – a Váralja alatti zezzugos utcácskák várfalhoz ragasztott házainak belső udvarában, majd a Rába pihenésre, kikapcsolódásra szolgáló szigetéről. Itt jegyezném meg, hogy Győr a folyók városa – itt folyik össze a Mosoni-Duna a Rábával, s a várost érinti a Rábca is.

Tehát a Rába szigetéről alulról is megtekinthettük az egykor az egész várost körülölelő várfal maradványait. A várfal a török veszély elkerülése végett épült olasz mintára, nagy költséggel. A történelem iróniája, hogy 1594-ben a vár kapitánya a várost harc nélkül a török kezére adta. A Bécs védelme szempontjából igencsak fontos végvárat csupán csellé sikerült visszahódítani négy évvel később. A 19. század elején a város szabad terjeszkedése érdekében a várfalat fokozatosan lebontották.

Annak ellenére, hogy az eső is elállt, s a sziget sétánya is marasztalt volna, lassan indulnunk kellett a gyerekekért. Útközben még elhaladtunk a Karmeliták temploma mellett, s ezzel véget is ért városnéző körutunk.

A városnézéstől feltöltődött felnőttek és a játszóháztól lelkes gyerekek délután a meleg vízben pihenhették ki fáradalmaikat – ki a győri élményfürdőben, ki a lipóti termálstrandon.

Kiváló kalauzunknak köszönhetően a történelmi keretbe ágyazott győri séta mindnyájunknak nagyon tetszett, amelyet az esti tábortűznél, majd Brünnbe visszatérve is többször felemlgettünk.

Gyermeknap kirándulás

A tavalyi sikeren felbuzdulva idén is a brünni víztározó menti tórával ünnepeltük a gyermeknapot. A találkozó június 11-én – immár hagyományosan – a kikötő melletti parkolóban volt. Négy család jött el, ami hét gyereket jelentett. Már az indulásnál elkezdődött a verseny, ami egy-egy feladat teljesítését jelentette jutalom fejében. Aki minden feladatot teljesített, az a verseny végére minden alkatrészt összegyűjtött egy színes szelforgó összeállításához. Az utolsó feladat természetesen a szelforgó kipróbálása volt, amibe mind a gyerekek, mind felnőttek nagy lelkesedéssel kapcsolódtak be.

A túra további része igényesebb volt. A nagyobak, akik gyorsabban tudtak haladni, bebarangolták a Vevěří várat is. Végül valamennyien hajóval tértünk vissza a kikötőbe. Kellemes nap volt, kicsik és nagyok egyaránt jól érezték magukat.

Kolář Edit

Honlapajánló (nemcsak) gyerekeknek

www.olvasnijo.hu – a magyar gyermekirodalom klasszikusai interaktív módon – mesék, versek, népdalok, diafilmek

www.egyszervolt.hu – esti mese, ismeretterjesztő animációk, dalok, könyv- és programajánló

www.szenteskep.fw.hu – a mesekirakó oldalon puzzle több nehézségi fokozatban (mesefigurák, járművek, állatok...)

- március 25., Prága

A CsMMSz VIII. Országos Tisztújító Küldöttközgyűlése

A CsMMSz új elnöke Hyvnar Anna (Ostrava), alelnöke Végth István (Prága) lett.

- március 28., MKIC, Brünn

Esti sugárkoszorú

Verses-zenés összeállítás a Költészet Napja alkalmából.

Előadó: a Radványi-Balog-Borzásák Trió (Radványi Balázs, Balog Péter, Borzásák Kamilla)

- április 3., Stará pekárna, Brünn

A Kaltenecker Trio koncertje

A kiváló magyar etno-jazz trio az „Etno v pekárně” sorozat részeként adott koncertet Brünnben.

- április 9., MKIC, Brünn

Húsvéti gyermekfoglalkozás

Húsvéti népszokások, gyermekjátékok, húsvéti díszek készítése.

- április 10-28., MKIC, Brünn

Németh Róbert: Grafika

Kiállítás Németh Róbert (Budapest) grafikusművész műveiből.

- április 12., MKIC, Brünn

Magyar és szlovák gyógyfürdők

Olgyai Jenő és Ibolya vetítéssel egybekötött élménybeszámolója.

- április 27., MKIC, Brünn

Világvallások: Az iszlám

Kovács Attila vallástörténész (Komenský Egyetem, Pozsony) előadása.

Társrendező: KAFEDIK

• április 29., PMKK, Prága

Összhang – irodalomkedvelők és zenekarátok találkozója

Szórakoztató műsor a csehországi magyarok számára.

• május 6-7., Sportuszoda, Brünn

„Májové Brno 2006” – nemzetközi ifjúsági úszóverseny

Szervező: Kometa SE, Brünn, társszervező: a CsMMSz brünni szervezete

• május 19-21., Hédervár, Magyarország

Szigetközi hétvége

Családosok kirándulása a Szigetközbe.

• május 20., Divadlo v 7 a pül, Brünn

A Kőrís táncsoport 2. Magyar Estje

A tavalyi sikeres 1. Magyar Est folytatása: a Kőrís fellépése, táncház, közreműködött a párkányi Varjos zenekar.

• május 24., MKIC, Brünn

Alagsori majális

A Váczi Eszter Quartett jazz-koncertje, közben és utána kötetlen beszélgetés, szórakozás.

• május 27., Dům pánů z Kunštátu, Brünn

Vissza a gyökerekhez

A Dél-morvaországi kerületben élő nemzeti kisebbségek találkozója. Az egésznapos rendezvény része volt a kisebbségek csoportjainak és szólistáinak fellépése, a kisebbségek életét bemutató kiállítás, táncház. Szervezetünket a Kőrís néptáncsoport képviselte.

Ízelítő a szeniorklub tevékenységéből

Az elmúlt félévben a szokásos szerdai összejöveteleken kívül még néhány más esemény is említést érdemel.

Elsőként az immár hagyományos pozsonyi színházlátogatást említeném: tagjaink május 29-én a kassai Thália Színház előadására utaztak Pozsonyba, ahol ezúttal R.Kipling A dzsungel könyve című művének musical-feldolgozását tekinthették meg.

Meglepően nagy érdeklődést keltett Olgyai Jenő és Ibolya vetítéssel egybekötött élménybeszámolója a magyarországi és szlovákiai termálfürdőkről, amelyre április 12-én került sor.

Június 21-én Detáry Attila a cukorbetegség okairól és lehetséges gyógy módjairól tartott előadást, ami után a jelenlevők megmérethették vércukorszintjüket.

Olgyai Ibolya

Művelődési klub

Bepillantás a váci múmiák kutatásába

Az 1731 és 1841 között a jómódú váci, főleg német származású polgárok gyakran választották temetkezési helyül a fehér barátoknak is végső nyughelyet adó kriptát. Rendi ruhájuk színe alapján a nép fehér barátoknak nevezte a domonkos szerzeteseket, az általuk emelt templomot pedig Fehérek templomának hívta, ez az elnevezés a mai napig fennmaradt a váciak körében. A 110 éves múltra visszatekintő koporsós temetkezésből 265 spontán mumifikálódott emberi maradvány és mintegy 40 egyén csontvázát tartalmazó osszáríum maradt az utókorra, amit 1994-95-ben tártak fel a kutatók. Az emberi maradványok a Magyar Természettudományi Múzeum Embertani Tárába kerültek megőrzésre, míg a koporsók, vi-seletek és egyéb tárgyi mellékletek a váci Tragor Ignác Múzeumba.

A váci múmiák kutatása számos tudományterület bevonásával és együttműködésével valósult meg az elmúlt tíz évben. Ezek a tudományterületek a néprajz, mikrotörténelem, filológia, restaurálás, történeti antropológia, paleopatológia, radiológia, mikrobiológia és a medicina egyéb területei. Az egyes diszciplínák különböző módszereket alkalmaznak egy-egy kérdés megválaszolására. Az eltérő vizsgálatoknak mégis közös a célja, vagyis az adott kor életvilágának és a kor emberének hiteles életút-rekonstrukciója. A múmiák fizikai vizsgálata segít megismerni a korabeli ember egészségi állapotát, ellenállóképességét a betegségekkel, valamint túlélési esélyeit a kórokozókkal szemben. A tárgyi mellékletek, koporsók, viseletek, írásos emlékek viszont az ember alkotott világát, a korabeli szokásokat mutatják meg, tehát magát a kultúrát. A részeredmények rendszerezésével, összeillesztésével előtűnhet egy elfeledett korszak és maguk az emberek. Emberek névvel, személyiséggel, arccal, élettörténetekkel. Itt már nem csupán múmiákról van szó, hanem életről, tele szenvedéssel, örömmel, kitartással, akarattal, mindennapi gondokkal.

Az egyik ilyen élettörténet Tauber Antóniáé, akinek élete – a kutatások alapján – Brünnben kezdődött, és Vácot ért véget. Az ő életének egyes részleteit szeretnénk bemutatni a különböző vizsgálatokon keresztül.

Egymásra belyezett koporsók a váci Febérek temploma altemplomában.

Fotó: Ráduly Emil, 1994.

- május 29., Hviezdoslav Színház, Pozsony

A Dzsungel könyve

A kassai Thália Színház vendégszereplése Pozsonyban – közös színházlátogatás.

- május 30., MKIC, Brünn

Bepillantás a váci múmiák kutatásába

Kristóf Lilla muzeológus (Győr) előadása.

- június 11., Brünni víztározó

Gyermeknap túra

Hagyományos gyermeknap kirándulás a Brünni víztározó környékére, gyalogtúra a kikötőtől a Vevřf várig, útközben vetélkedő, visszafelé sétahajózás.

- június 21., MKIC, Brünn

A cukorbetegség ma – okok és gyógy-módok

Detáry Attila beszámolója korunk egyik súlyos civilizációs betegségéről.

- június 23-24., a Régi Városháza udvara, Brünn

„Souznění pod Špilberkem”

Nemzetiségi kisebbségek találkozója az „F Scéna” folklórfesztiválon, amelyen az idén először vettek részt a Brünni kisebbségek együttese. Szervezetünket a Kőrös néptánc-csoport képviselte.

A 97-es koporsó és a benne fekvő múmia

A feltárás során a 97-es számmal jelzett díszített, keményfa koporsóban egy nő maradványa feküdt, az altplom lejárataival szemben, a harmadik fachban, felül. A koporsó tetejét talpas kereszt díszítette. A fejrésznél IHS (Iesus Hominum Salvator) felirat és festett szív, benne három tör. A lábrésznél egy évszám: 1786. A koporsó alsó részét sárgára festették. Egy vésett réztábla volt a koporsó tetejére erősítve. Rajta ez állt: Antonia Baronne / Tauber. Alt 37 / IAHR. IN 11 jahr in / Institut Maria / Gestroben Den / 19 jul 1786.

Felnyitva a koporsót, a halotti leplen kívül egy szemfedél is takarta az elhunyt arcát, ami azért volt különleges, mert a szemfedél vagy annak nyoma kizárólag a polgári személyek koporsóiban volt megfigyelhető, az egyháziakéban nem. Tauber Antónia vászonból készült hosszú, sötét színű ruhát viselt. Fejrevalóként mellig érő apácacityula volt rajta. A leletek az elhunyt státuszára vonatkozó legfontosabb adatokat ismertetik a kutatókkal. A tábláról megtudhatjuk, hogy ki is ő, és hogy mikor halt meg. Ezek szerint Tauber Antónia nemesi származású volt, 11 évet töltött a Mária Intézetben, és 1786. július 19-én hunyt el.

A múmia fizikai megtartottsága nagyon jó állapotot tükröz. A hátan nagymértékű púposság

figyelhető meg, mely felveti a csigolya tbc, vagy súlyos fejlődési rendellenesség gyanúját. Az arca kissé torz.

A radiológiai vizsgálatok segítettek kideríteni, hogy mi okozta a hátán ezt a nagyfokú görbületet. Tauber Antónia teljes testéről 27 hagyományos röntgen- és mintegy 800 CT felvétel készült. A fejről, a mellkasról, a medencéről 3D rekonstrukciót is készítettünk. Az eredmények azt mutatják, hogy a súlyos gerincdeformitást vélhetőleg fejlődési rendellenesség okozta. Csigolya tbc-re utaló jelet nem lehetett látni. A mikrobiológiai vizsgálatok viszont a vett mintából kimutatták a *Mycobacterium tuberculosis complex* DNS maradványait. Ez a két látszólag egymásnak ellentmondó eredmény csupán arra világíthat rá, hogy Tauber Antónia életében tbc-ben szenvedett, mely kórokozó a tüdőben és/vagy a bélben volt jelen. A csigolyákat még nem támadta meg (legalábbis radiológiailag kimutatható elváltozást nem okozott). A tbc közrejárhatott a halálában, de kizárólagos okként nem tudtuk megjelölni.

A váci Felsővárosi Plébánián található halotti anyakönyvek adatai megerősítették a koporsóján lévő feliratot, vagyis: Tauber Antónia angol-kisasszony 37 évesen elhunyt. Szentségekkel el látva. Ugyanakkor a keresztelői anyakönyvekben nem találtunk róla bejegyzést, tehát nem volt váci származású. A történeti adatok szerint

Tauber Antónia a feltáráskor, a már felnyitott koporsóban. Fotó: Ráduly Emil, 1994

az angolkisasszonyokat 1770-ben telepítette St. Pöltenből Magyarországra Mária Terézia. Először Budán kaptak helyet, majd 1777-ben Vágra kerültek Migazzi Kristóf (1762-1786) váci püspök kérésére. Viszont itt sem maradhattak sokáig, hiszen II. József a domonkosok pesti kolostorába helyezte át a nővéreket. Vácról való elkerülésük datálása okozott némi problémát, hiszen különböző szerzők különböző időpontokat jelöltek meg. Az egyik forrás 1785-ben jelölte meg az angolkisasszonyok Vácról való elkerülését, míg egy másik 1787-re tette ezt a dátumot. Tauber Antónia eltemetése (1786) az utóbbi feltevést látszik igazolni.

Az eddigi vizsgálatokból sok mindent sikerült kideríteni Tauber Antónia testi állapotáról és az életében elszenvedett betegségéről. A kutatás további szakasza arra irányult, hogy megtudjuk, honnan is származott és volt-e családja.

A nyomok Bécsbe, illetve St. Pöltenbe vezettek, mivel a magyarországi nemeseket összefoglaló kötetekben nem találtunk Tauber nevezetű nemességet nyert családot. Bécsben a Haus- Hof und Saatsarchivban rábukkantunk egy kötetre, amelyben szerepel egy Tauber nevű, 1747-ben báróságot nyert familia. A női családtagok viszont csak hiányosan voltak feltüntetve, így nem lehettünk benne biztosak, hogy Antónia ebből a családból származott-e. A St. Pöltenből érkező adatok viszont új lendületet adtak a kutatásnak. Ugyanis egy régi kézzel írt könyvben említést tettek Tauber Antóniáról. Megtudhattuk belőle, hogy aki a feljegyzést készítette, személyesen is ismerhette Tauber Antóniát, hiszen nemcsak csúnyácska külsejét írta le, hanem a belső értékeiről is megemlékezett. Ez a kézirat adatokkal szolgált továbbá a budai beöltözéséről, és hogy mikor és hol született. Ezek szerint Tauber Antónia „a morvaországi Brünnben született 1750-ben...”

Ez az adat igazi áttörést jelentett az eddigi genealógiai kutatásban. A brünni magyarok szervezete és személy szerint Detáry Attila segítségének köszönhetően sikerült felvenni a kapcsolatot a Brünni Levéltárral. Ezt követően megkaptuk a visszaigazolást a levéltár munkatársaitól,

miszerint a Szt. Jakab plébánián található születési anyakönyvben valóban szerepel egy Antonia Maria Teresia Beata Gabriella Josepha nevű leánygyermek, akit 1749. július 4-én kereszteltek, és az is kiderült, hogy apja az a báró Franciscus Erdmanus Tauber de Taubenfurt volt, aki a fent említett bécsi levéltár irataiban is szerepelt.

Még sok mindent meg lehetne vizsgálni Tauber Antónia életéről, családjáról, de az eddigi eredmények is felbecsülhetetlenek a számunkra. Úgy gondoljuk, hogy talán sikerült visszaadni egy rég elhunyt ember emlékét. Meglehet, kutatásaink hozzájárulnak ahhoz, hogy Tauber Antónia élete többé ne merüljön feledésbe. A cél az, hogy a váci Fehérek temploma altemplomában eltemetettek életét, történetét megismerhessük a tudomány segítségével.

**Kristóf Lilla Alida antropológus, muzeológus
Győr-Moson-Sopron Megyei Múzeumok Igazgatósága
Xántus János Múzeum, Győr**

**Tauber Antónia ferde irányú mellkasröntgen felvétele. A képen jól látható a durva gerincdeformitás.
Készítette: Kristóf Lilla Alida, 2001**

A nándorfehérvári diadal 550. évfordulójára

II. Mohamed szultán 1453-ban valóra váltotta elődei álmát: elfoglalta Bizáncot, és így megszilárdította az Oszmán Birodalom helyzetét Európában. Terveiben továbbra is fontos szerepet kaptak az európai területek. 1454-ben meghódította a Szerb Királyság jelentős részét, s miután a török felségterület ennyire közel került a Magyar Királysághoz, szinte nem férhetett hozzá kétség, hogy előbb-utóbb a szultán megpróbálkozik a déli határszakasz kulcsfontosságú vára, Nándorfehérvár (ma Belgrád) bevételével.

1456. június 29-én III. Calixtus pápa kihirdette Imabulláját – végső kétségbeesésében elrendelte, hogy minden templomban mondjanak imát a pogányok ellen, délben pedig háromszor kongassák meg a harangokat, amellyel „jel adassék minden hívőnek, hogy imáikkal segítsék azokat, akik a török ellen harcolnak”. A pápa a megválasztása óta eltelt egy évben a Konstantinápoly visszafoglalására irányuló kereszties hadjárat előkészítésével foglalkozott, amelyre azonban az európai uralkodók közömbössége miatt nem került sor.

Magyarországon a szultán készülődéséről 1456 márciusától folyamatosan érkező hírek ellenére az országos hadak gyülekezését az aratás utánra, augusztus 1-re halasztották. A közvetlen veszély két embert sarkallt azonnali cselekvésre: Hunyadi János magánhadserége összegyűjtésébe kezdett, Kapisztrán János ferences szerzetes pedig az ország legveszélyeztetettebb déli megyéiben toborzott keresztieseket.

II. Mehmed közel százezer főt számláló, jól felszerelt hada július elején körülfogta Nándorfehé-

várt, és megkezdte ostromát. A várat Hunyadi sógora, Szilágyi Mihály védelte 7000 főnyi őrség élén. Tíz nappal az ostrom kezdete után, július 14-én Hunyadi véres hajócsatában lángba borította a dunai török hajóhadat, és bejutott az ostrom alatt álló várba. A folyamatos ágyúzástól romhalmazzá változott Nándorfehérvár ellen a szultán július 21-én általános rohamot indított, bevenni azonban nem tudta. A következő napon, július 22-én vívott döntő ütközetben az addig a Száva torkolatánál álomásozó Kapisztrán János kereszties hadát is bevetették.

Thuróczy János A magyarok krónikája c. művében így ír a csatáról:

„A magyarok pedig – bár nem volt egyenlő a küzdelem ennyi ellenséggel – mégis teljes erővel védekeztek, és az Úr Jézus segítségéért kiáltozva elszántan törtek az ellenség megrontására. Megújul tehát a halálos küzdelem, és már a vár terein harcolnak. Innen is, onnan is seregestül hullanak a megöltek, és a nagy láрма meg a megszámlálhatatlan kard csengése hatalmas hangzavart kavart a levegőben. Hol az egyik, hol a másik küzdő fél kényszerül hátat fordítani. Jelen volt Capistránói János barát is. Valósággal önkívületi állapotba jutott, és vele együtt a többi barátok is a földre borulva, a Legfőbb Segítség felé emelve szívüket és kezüket, szemüket az égre szegezve, sóhajtozva imádkoztak, és a prófétákkal együtt elmondhatták: Fel-emeltem szememet a hegyekre, ahonnan számomra segítség jön.”

A véres öldöklésben a török sereg olyan súlyos veszteségeket szenvedett, hogy az éjszaka folyamán minden felszerelést hátrahagyva, menekülés-szerűen visszavonult. A győzelemért azonban nagy árat kellett fizetnie a magyar seregnek. Közvetlenül a csata után a táborban pestisjárvány tört ki, amelynek augusztus 11-én „a törökverő” Hunyadi János is áldozatul esett. Megbetegszik Kapisztrán János is, aki október 23-án hunyt el a közeli újlaki ferences kolostorban. A ravatalánál és sírjánál történt több száz csoda folytán a hős szerzetest 1690-ben szentté nyilvánították.

A nándorfehérvári diadalról Calixtus pápa augsztus 6-án értesült, s ezt a napot, az Úr színeváltozásának napját, ünnepé nyilvánította. A győzelem Európa-szerte nagy visszhangot keltett. Sok helyre egyszerre érkezett meg a nándorfehérvéri győztes csata és az egy hónappal korábban kihirdetett Imabulla híre, ezért nem állja meg helyét az

a közhiedelem, amely szerint a déli harangszó a nándorfehérvári hősök emlékére szól. E két tény azonban kétségkívül szorosan összefügg, s a keresztény világban 550 éve minden nap megszólaló déli harangszó nekünk, magyaroknak biztosan a törökök ellen hősiesen harcoló magyar katonák győzelmét juttatja eszünkbe.

A nagyságos fejedelem, aki Európában gondolkodott

Az idei évben két, II. Rákóczi Ferenc fejedelemhez kapcsolódó fontos évfordulóról emlékeznek meg nemcsak a magyarság, de a Kárpát-medence minden népe. A nagyságos fejedelem 330 éve, 1676-ban született, hamvait pedig 1906-ban, tehát 100 éve hozták haza, és helyezték örök nyugalomra Magyarországon.

Az ifjú II. Rákóczi Ferenc 1676. március 27-én látta meg a napvilágot a ma Kelet-Szlovákiában található borsi kastélyban, I. Rákóczi Ferenc és Zrínyi Ilona fiaként. Gyermekkorá nagy részét Munkács várában töltötte, később gyámja, Kolonics érsek Jindřichův Hradecben és Prágában neveltette a jelszuitáknál. 1694-ben Kölnben kötött házasságot Sarolta Amália von Hessen-Rheinfellsszel. A nagyságosi várban éltek, itt ismerkedett meg Bercsényi Miklós gróffal, Ung megye főispánjával.

1703-ban kitört a tiszaháti felkelés, a nép képviselői meggyőzték Rákóczit, hogy álljon az élére. A felkelés a „Cum Deo pro patria et libertate” (Istennel a hazáért és a szabadságért) jelszóval a zászlaján össznemzeti felszabadító harccá nőtte ki magát, amelyhez nemsokára a nemesség jelentős része is csatlakozott. Az erdélyi rendek Rákóczit 1704-ben Belgrádban vezérlő fejedelemmé nevezték ki, majd 1706-ban Szécsényben a rendi konföderáció vezetőjévé. A felkelés katonai törése 1708-ban következett be, amikor a kuruc seregek Trencsény mellett vereséget szenvedtek. A császári csapatok fokozatosan visszafoglalták Magyarországon jelentős területeit, s a Rákóczi-féle szabadságharc az ország keleti részébe szorult vissza. 1711 tavaszán a maradék kuruc seregek Szatmárnémetinél megadták magukat, s ezzel véget ért a magyar nemesség utolsó rendi felkelése.

Rákóczi, Bercsényi és néhány társuk nem fogadták el a császár által felajánlott kegyelmet, és még a felkelés teljes befejezése előtt száműzetésbe vonultak. Előbb Lengyelországban, majd Franciaországban tartózkodtak, XIV. Lajos király halála után Tö-

rökországba mentek. 1720-tól elfelejtett száműzöttként éltek a Márvány-tenger partján, Rodostó (ma Tekirdag) városában. Az 1735-ben elhunyt fejedelemet a konstantinápolyi keresztény negyedben temették el édesanyja mellé.

A Rákóczi-féle szabadságharcot, mint a későbbi magyar szabadságharcokat is, hosszú évtizedeken keresztül hallgatás övezte, emlékét erőszakkal nyomták el. Az osztrák-magyar kiegyezés után azonban megkezdődött a korszak feltárása, amelyben Thaly Kálmán történész szerzett elévülhetetlen érdemeket. 1889-ben Konstantinápolyban megtalálták Rákóczi sírját, s megszületett a gondolat, hogy a fejedelem és társai földi maradványait hazahozzák és Magyarországon helyezték örök nyugalomra.

Mindez 1906-ban vált valósággá. A különvonat II. Rákóczi Ferenc és bujdosótársai földi maradványaival október 28-án érkezett meg Törökországból Budapestre. Másnap, október 29-én hatalmas pompával helyezték őket örök nyugalomra a Rákóczi életében és szabadságharcában egyaránt fontos szerepet betöltő Kassán, a Szent Erzsébet székesegyház Schulek Frigyes tervei alapján erre a célra kialakított kriptájában.

A Rákóczi emlékét kegyelettel őrző Kassán a 20. század negyvenes éveiben épült fel a fejedelem rodostói házának mása, amely ma a Kelet-Szlovákiai Múzeum egyik részlege, s a fejedelemhez kapcsolódó kiállítás tekinthető meg benne. A városban az idei jubileumi év az önkormányzat, több helyi, környéki és magyarországi szervezet összefogásaként a centenárium jegyében zajlik. Ennek első jelentős kassai eseményére 2006. április 3-án került sor. Ezen a napon leplezték le II. Rákóczi Ferenc szobrát a Hóhér-bástya udvarán, a rodostói ház előtt. A fejedelem 2,3 méter magas, egészalakos bronzból készült szobrát a magyar állam ajándékozta Kassa városának, alkotója Győrfi Sándor Munkácsy-díjas szobrászművész. A művész így jellemezte alkotását: „Elsősorban az embert próbáltam megformálni. Hi-

szen Rákóczi nem volt forradalmár. Komoly birto-
kokkal rendelkező magyar főnemes volt. Ha nem
veszi észre népe nyomorát, nyugodtan élhetett vol-
na főúri pompában. Ám ő a nép mellé állt, feladta
egzisztenciáját, elvesztette szinte mindenét azért,
hogy népe jobb sorsát kívánja. Túllépett saját érde-
kein, és ezzel kiemelkedett az akkori magyar ne-
mességből. Diplomáciai levelezése az európai or-
szágokkal példátlan volt a maga korában, ő már ak-

kor is Európában gondolkodott. A szobor jobbával
a diplomáciai levelezésére mutat. Hiszen ő nem
akart harcot. A diplomáciai megoldás nem sikerült,
ezért fogott fegyvert. Baljával éppen csak támaszko-
dik a kardra, nem fogja erősen. Tekintetével azt
próbáltam sejtetni, hogy gondolatai és küzdelmei
háromszáz évvel később be is teljesültek. Hiszen
Európában vagyunk. Együtt.”

Összeállította: Ambrus Tünde

Brünni séták

A rendszerváltozás óta városunk arculata roha-
mosan változik. Sorra újíják fel a belvárosi épüle-
teket, szépítik a parkokat, és a beépítetlen terüle-
teken új épületeket emelnek. Elég egy rövid séta,
hogy ráébredjünk, mennyi szemet gyönyörködtető
értéket hagytak ránk az elmúlt századok. Mostan-
tól fogva ezek közül a kincsek közül szeretnénk

bemutatni egyet-egyét. Többségében jól ismert
épületekről lesz szó, de talán sikerül kiválasztan-
unk olyanokat is, amelyek jelentősek, csak eddig
nem keltették fel olvasóink figyelmét. Külön öröm
és megtiszteltetés lenne számunkra, ha cikkünket
elolvassa tollat fognának, és lapunk hasábjain be-
mutatnák kedvenc brünni műemléküket.

A Szent Jakab-templom

Biztos nem véletlen, hogy a csehországi építé-
szet legjavát bemutató To nejzajímavější z české
architektury (Petr Dvořáček, 2005) című válogatás
a brünni műemlékek közül éppen a Szent Jakab-
templomot emeli ki. A belváros e központi temp-
loma, a keési gótikus építészet egyik legszebb

csehországi példája, a brünni magyarok számára is
nevezetes, mert a kilencvenes években, többször,
ünnepi alkalmakkor, itt tartottak magyar szentmi-
sét.

Az első román kori templom ezen a helyen a
XIII. század elején épült, és a város ezt a részét la-
kó német és flandriai telepeseket szolgálta. A
templomot temető vette körül, ahol a középkor fo-
lyamán a tehetősek polgárok adományaiából több ká-
polna épült. Ezeket a későbbi századokban lebont-
ták, a temetőt pedig megszüntették. A mai Szent
Jakab-templom építése még a huszita háborúk
előtt megkezdődött, és egészen a XVI. század vé-
géig húzódott el. Az épület a német típusú csar-
noktemplomok sorába tartozik: főhajója és mellék-
hajói egyforma magasak, ami egyesíti a belső teret,
s a hatalmas ablakoknak köszönhetően az egész
„csarnokot” bőségesen átjárja a fény. Kívülről kar-
csú támpillérek fognak közre két-két ablakot, ami
a gótikus katedrálisokkal összehasonlítva meglepő
egyszerűséget ad a szerkezetnek. A templomhoz
tartozó torony robusztus, csak a reneszánsz süveg,
és főképp annak túszerű csúcsa kölcsönöz neki bi-
zonyos légiességet. A torony magasságát (92 m) a
viszonylag szűk tér tovább fokozza. A templom-
hoz az északi oldalon egy kápolna csatlakozik,

ami eredetileg bejárat volt és ami Anton Pilgram műve. A neves brünni építész a XVI. század első évtizedében vett részt a templom építésében. (Ezt követően Bécsbe ment, ahol a Stephansdomon dolgozott.)

A templom belső tere öt évszázad átépítései után is megőrizte gótikus jellegét. Szembetűnő a mennyezet harmóniája: a boltívek rendje, különös-

képpen a szentélyt övező körfolyosó boltíveinek mesteri kombinációja. Ezen a körfolyosón, az oltár közelében áll Luise Raduita de Sauches síremléke, aki a svédek ostroma idején irányította a város védelmét. A további látnivalók közül kiemeljük a csodaszép szószéket, amit ugyancsak Anton Pilgram kezdett el, de mai formáját később, 1669-ben nyerte el, és az orgonát, ami szintén a XVII. században készült.

A Mahen Színház

A Mahen Színház 1882-ben nyílt meg, és eredetileg a brünni német közösség színháza volt. A cseh lakosság Divadlo Na hradbách néven emlegette, mert az épületet a középkori városfalak helyén emelték. A városfalak a harmincéves háború idején még nagy szolgálatot tettek Brünnnek: a svédek kétszer ostromolták, ám jórészt a falaknak köszönhetően nem tudták elfoglalni a várost. A XVIII. században beindult az ipari fejlődés, és a középkori falgyűrű egyre inkább akadályozta a város terjeszkedését. A XIX. század radikális változásokat hozott a város arculatában: 1850-ben 32 környező települést csatoltak Brünnhöz, és ezzel egyidőben – más európai városok mintájára – lebontották a régi városfalakat, hogy helyükön középületeket emeljenek, parkokat létesítsenek, és kialakítsák a közlekedés szempontjából fontos körutat. Az újonnan emelt középületek közé tartozott a Mahen Színház is.

Az épületet a neves bécsi Fellner & Helmer irodában tervezték, ahol a századforduló évtizedeiben mintegy ötven közép- és kelet-európai színház tervei láttak napvilágot. Csehországban Liberecben, Karlovy Varyban, Jablonecban és Prágában található azok a színházak, amelyeket ebben a műhelyben terveztek, de az érdekesség kedvéért megemlítünk néhány „külföldi” példát is: ilyen a budapesti Vígyszínház épülete, a kecskeméti Katona József Színház, a Szegedi Nemzeti Színház vagy a jól ismert pozsonyi Nemzeti Színház. Említést érdemel a kivitelező, Josef Arnold is, mivelhogy vezetése alatt az építkezés mindössze 18 hónapot vett igénybe.

Építészeti szempontból a Mahen Színház a XIX. századi historizáló stílus egyik figyelemre méltó példája: míg az épület külseje az olasz reneszánszból merít ihletet, addig belső díszítésében a neobarokk

jegyek dominálnak. Aprólékos leírására itt nem vállalkozunk, csak reméljük, hogy felkeltetjük olvasóink érdeklődését, és a következő színházlátogatás alkalmával elgyönyörködnek a részletekben.

Mivel 1881-ben számos európai színházban pusztított tűz (Nizza, Prága, Bécs), a hatóságok megszigorították a tűzbiztonsági szabályokat. Ennek köszönhetően az új brünni színháznak a megszokottnál több a kijárata és tágasabbak az oda vezető folyosók is. A legnagyobb újdonság azonban az volt, hogy az európai kontinensen elsőként ebben a színházban alkalmaztak elektromos világítást. A hálózatot Francis Jehl (T. A. Edison asszisztense) tervezte és kivitelezte. Az elektromos áramot a közeli Vhka utcában külön erre a célra épített gőzerőmű szolgáltatta. Ebből az időből származik az az égő is, ami ma a színház előterében, a lépcsőfeljárónál elhelyezett vitrinben látható.

1882-es megnyitásakor az új színház építészeti, művészeti és színháztechnikai szempontból egyaránt nagy elismerést aratott.

DA.

Európa Kulturális Fővárosa – 2010

Ókeresztény sírkamrák és Gázi Kászim paszadszámija, a Nagy Lajos király alapította középkori egyetem és a világhírű Zsolnay porcelángyár, Janus Pannonius és Victor Vasarely – mindebből nem nehéz kitalálni, melyik magyar város lesz Európa Kulturális Fővárosa 2010-ben. Igen, Pécs, Baranya megye székhelye, a Dél-Dunántúl kulturális központja kapja elsőként ezt a jelentős nemzetközi bemutatkozási lehetőséget.

Az Európa Kulturális Fővárosa címet görög kezdeményezésre immár húsz éve ítélik oda. A válogatás legfőbb célja Európa kulturális örökségének bemutatása, kontinensünk kulturális gazdagságának, változatosságának népszerűsítése. Eleinte többnyire az Európai Unió nyugati tagországi fővárosainak jutott az elismerés, mégpedig minden évben egynek. Az ezredforduló kivételes volt: egyszerre kilenc város – köztük Prága – viselte a megtisztelő címet. 2001-től módosult az elképzelés: azóta az egyes országok fővárosainál kisebb, közepesen nagy városok kapnak lehetőséget, hogy megmutassák, mit képesek elérni a

kulturális városfejlesztés terén. Az Unió legutóbbi, tavaly májusi határozata értelmében pedig 2009-től évente két település – egy régebbi és egy új tagállam városa – együtt kapja meg az Európa Kulturális Fővárosa címet. 2010-ben egy magyar és egy német városon a sor.

A jelölteket a tagországok kormányai pályázattal vagy központi döntéssel választják ki. A 2010-es kulturális főváros kiválasztására a magyar kormány 2004-ben írt ki pályázati felhívást, amire tizenegy város jelentkezett. Az első forduló után négy város esett ki a versenyből: Kaposvár, Kecskemét, Székesfehérvár és Veszprém. A továbbjutók közül Eger, Miskolc és Pécs pályázata nyerte el leginkább a zsűri tetszését, de Budapestet, Debrecent, Győrt és Sopront is továbbjuttatták. A második fordulóban a kormány, a döntést előkészítő tanácsadó testület állásfoglalásával egybehangzóan, a 2010-es európai kulturális fővárossá Pécs-et választotta. A testület Pécs pályázatát találta a legkiforrottabbnak, mert az tükrözte leginkább a kulturális alapú városfejlesztés elgondolását. Elkészítésébe bevonták a város lakosságát, és jól kihasználták Pécs multikulturális jellegét. A tizennégy tagú zsűri a második helyen Miskolcot, a harmadik helyen Debrecent javasolta. Magyarországon tehát már megszületett a döntés, a németek jövőre választanak majd a két döntőbe jutott jelölt, Görlitz és Essen között. Az Európai Unió végleges, jóváhagyó határozata valószínűleg 2006 őszére, legkésőbb 2007 elejére várható.

Aki már járt Pécsen és környékén, nem felejt el a hely sajátos hangulatát és a sok-sok nevezetes műemléket, ami arra ösztönzi az embert, hogy visszatérjen e csodaszép helyre. A város megtekintése most különösen időszerű: 2010 előtt még láthatjuk a „régit” Pécsen, 2010 után pedig megismerhetjük az „újat”. Azért az újat, mert ha az „Európa Kulturális Fővárosa – 2010” program megvalósul, nagyszabású változások várhatók. 2007 és 2009 között a város több mint 31 milliárd forint európai uniós és hazai forráshoz juthat. A pécsi városatyák ebből az összegből számos kulcsfontosságú városfejlesztési projektet kívánnak finan-

szírozni, nevezetesen a keleti városrész újjáépítését, a Zsolnay-Balokány kulturális turisztikai negyed kialakítását, a Zenei és Konferenciaközpont építését, a „Dél-Dunántúli Tudásközpont” kialakítását, az ún. „Nagy Kiállítóter” felépítését, valamint a közterek és parkok felújítását.

Pécs polgármestere, Toller László így invitálja a látogatókat:

„A városok, főként, ha gazdagok, megtehetik, hogy mindenféle kulturális javat importáljanak. Pécs olyan város, amelynek nemcsak a kulturális behozatala nagy, hanem a kivitele is. Nemcsak azért, mert nagy egyetemi város, hanem mert egyik erőssége a helyben létrehozott kultúra színvonala. Örökségén – az ókeresztény nekropoliszon, a török kori emlékeken, a „Múzeum-utcán” – túl éppen emiatt hangzik hitelesen, hogy Pécs nevéről mindenkinek a kultúra jut az eszébe.

Mi Pécssett úgy érezzük, az Európa Kulturális Fővárosa cím elnyerésével négy évtizedes kulturális fejlődési folyamat ért célba – e négy évtized alatt vált a város a modern magyar kultúra alapvető fontosságú helyszínévé.

Európai szemmel nézve Pécsnek talán a politikai és kulturális helyzete a legérdekesebb: a város az Európai Unió balkáni határvidékén helyezkedik el, élő kapcsolatokat tart fenn olyan szomszédos országok felé, amelyek még jó ideig nem lesznek tagjai az Uniónak. Pécs könnyebben megtalálja a közös hangot az ott élőkkel, mint egy távoli nyugat-európai város, s ezért közvetíteni tud a Balkán és Nyugat-Európa kultúrái között. Pécs 2010-ben fel szeretné mutatni egy európai határvidék kultúráját és egyben a kultúra határtalanságát is...”

Talán érdemes feltenni a kérdést, hogy az er-

Az alábbi táblázat az Európa Kulturális Fővárosa címet elnyerő városokat tartalmazza kronológiai sorrendben 1985-től 2009-ig:

Év	Város
1985	Athén
1986	Firenze
1987	Amszterdam
1988	Berlin
1989	Párizs
1990	Glasgow
1991	Dublin
1992	Madrid
1993	Antwerpen
1994	Lisszabon
1995	Luxembourg
1996	Koppenhága
1997	Szaloniki
1998	Stockholm
1999	Weimar
2000	Az ezredfordulón kilenc várost választottak ki: Avignon, Bergen, Bologna, Brüsszel, Krakko, Helsinki, Prága, Reykjavik és Saint-Jacques de Compostelle
2001	Rotterdam és Porto
2002	Brugge és Salamanca
2003	Graz
2004	Genova és Lille
2005	Cork
2006	Patras
2007	Luxembourg és Szeben (Sibiu)
2008	Liverpool és Stavanger
2009	Linz és Vilnius

kölcsi győzelmen és az említett beruházásokon túl mit nyer Európa Kulturális Fővárosa. Az eddigi kulturális fővárosokban nőtt a kreatív és szolgáltató szektorban dolgozók száma. A városba látogató turisták számával együtt jelentősen emelkedett a szolgáltatások bevétele. Megnövekedett a városok tőkevonzó képessége, csakúgy, mint a helyi vállalkozások száma. A város ismertsége nagyságrendekkel emelkedett. Bízunk benne, hogy mindez Pécssett is bekövetkezik. Egy-két

idei esemény arról tanúskodik, hogy a város máris jelentős lépéseket tesz. Márciusban például megnyílt a Pécs-Pogány Nemzetközi Repülőtér, amit kezdetben heti négy járat köt össze Béccsel, s a bővítési munkálatok gőzerővel folynak tovább. Befejeződött a Világörökség listáján levő IV. századi ókeresztény emlékek feltárása is, ami még 1782-ben kezdődött el és nagyobb megszakításokkal 2006 tavaszáig tartott. Nemrég értesültünk egy újabb nemzetközi elismerésről: a pécsi Barbakán ház lett 2006-ban Európa legszebb teglaépülete. A szakmai zsűri döntése alapján a „Brick Award 2006” elnevezésű pályázat első díját Cságoty Ferenc és Keller Ferenc építészek vehették át, akik egy pécsi foghíjtelken létesített la-

kó- és irodakomplexummal érdemelték ki e rangos díjat.

Jóllehet, nem tartozik közvetlenül a témához, olvasónk tájékoztatására még hozzátesszük, hogy Pécs csehországi testvérvárosa Olmütz (Olomouc). Nem lepődnénk meg, ha Prága után ez a gyönyörű közép-morvaországi műemlék-paredicsom nyerné el az Európa Kulturális Fővárosa címet. Erre 2015-ben lesz lehetősége, amikor egy cseh és egy belga város kerül majd sorra.

Detéry Attila

A cikk először a Prágai Tükör 2006/2. számában jelent meg.

„Nem sajnálom a befektetett energiát”

Aki betér a brünni magyarak klubjába egy-egy klubestire, rendezvényre, legyen öreg vagy fiatal, azt biztosan rabul ejti lényének kisugárzásával és házi finomságaival. Mindenkihez kedves, minden szépnek és jónak örülni tud. Beszélgetőpartnerem Olgyai Ibolya, a CsMMSz brünni szervezetének egyik alapító és mindmáig oszlopos tagja.

– *Honnan indultál, hová nyúlnak a gyökereid?*

– A Csallóközből származom, szüleim a Somorja melletti Békén élnek. Kisiskolás koromban több csallóközi községet is végigjártunk. Csallóközcsütörtökön kezdtem iskolába járni, harmadikos koromtól a gombai iskola kisdíákja voltam. Negyedikes és ötödikes koromban édesapám tanított, nagyon szigorú volt, és a többiek csínytevései miatt általában én kaptam az első fülest. Ilyenkor mindig azt mondta: „Legalább neked lehetett volna több eszed, és rájuk szólsz!”.

– *Magad is pedagógus vagy...*

– Igen, tulajdonképpen apu hatására választottam ezt a pályát, aki egyben a példaképem is lett. Az alapiskola felső tagozatát Somorján jártam ki,

majd ugyanitt érettségiztem a gimnáziumban. Ezután a nyitrai Tanárképző Főiskolára jelentkeztem, ahol 1978-ban szereztem orosz-pedagógia szakos tanári diplomát. Első munkahelyem a nagymagyari speciális iskola volt. Az ott eltöltött egy év sok szempontból emlékezetes számomra – sok mindenre megtanított, amit a főiskolán nem lehet megszerezni. Ma is megghatódom, ha visszagondolok a hátrányos helyzetű, sok problémával küszködő gyerekek ragaszkodására és nekem írott leveleikre, amelyeket már ide, Csehországba címeztek...

– *Itt már egy másik történet kezdődik, hiszen közben családot alapítottatok. Hogy kerültetek Csehországba?*

– Másodéves főiskolás koromban mentem férjhez. Férjem, Jenő, hivatásos katona. A nyugat-csehországi Žatec repülőtérre helyezték. 1979 őszén költöztünk Csehországba, akkor már hárman voltunk, legidősebb lányunk két éves volt.

– *Csodálom Benned, hogy magyarként már évek óta cseh nyelven tanítasz cseh kisiskolásokat. Hogyan sikerült ilyen jól megszoknod az idegen környezetet és a nyelvet?*

– Žatecban évekig gyermekneveléssel voltam elfoglalva, hiszen megszületett a középső és legkisebbik lányunk. Egy nagyon kedves, fiatal

szomszédasszonyunk volt, akinek szintén akkor-táj voltak kicsik a gyerekei. Sok időt töltöttünk együtt, segítettünk egymásnak, a mai napig jó barátságban vagyunk. Tulajdonképpen neki köszönhetően tanultam meg csehül, amíg otthon voltam a gyerekekkel, még hozzá egészen egyszerű módon: nagyon sokat pletykáltunk (nevetés)! Előtte jól tudtam szlovákul, mert az alapiskolában egyszerű tanító bácsim volt, és az orosz nyelvtudásom is segített egy újabb nyelv elsajátításában. Később lettem a cseh nyelvvizsgát is.

– *Amikor megnőttek a lányok, újra tanítani kezdte?*

– Igen, a žateci iskolában tanítottam orosz nyelvet 1983 és 1988 között. '88-ban kerültünk Brünnbe, ismét a férjem munkahelyi kötelezettségeiből adódóan. Azóta lakhelyünk, a vinohrady-i lakótelep iskolájában tanítok az alsó tagozaton.

– *Hogy látod, milyenek a mai gyerekek?*

– Sokkal nehezebb velük, mint régebben volt... Ha összehasonlítom őket a tíz vagy akár az öt évvel ezelőtti gyerekekkel, akkor bizony lényeges a különbség. Rengeteg törődést, odafigyelést, összpontosítást igényelnek. Viszont ha van hozzájuk az embernek elég türelme és energiája, csodákat lehet velük művelni!

– *Szabadidődben mivel foglalkozol a legszívesebben?*

– Szabadidőből sajnos kevés van, de már gyermekkorom óta a legkedvesebb elfoglaltságom a keresztretvény-fejtés. Ezt a szenvedélyt valószínűleg édesanyámtól örököltem. A megfejtéseket rendre be is küldtem az egyes újságokba, az Új Szóba, a Szabad Földművesbe, a Táborútzbe. Ezt tartom a legjobb szókincsgyarapításnak, magyarul, csehül és szlovákul egyaránt fejtem a rejtvényeket, és ezt a kedvetlést kiváló agytornának tartom. Szeretek olvasni is, nagyon szeretem és gyűjtöm azokat a könyveket, amelyekből az iskolában felhasználható ötleteket tudok meríteni, ezekből aztán sokat meg is valósítunk a gyerekekkel.

– *Sokan tudjuk, hogy igazi konyhatündér vagy, hiszen a klubba mindig valamilyen finomsággal állítasz be...*

– (nevetés) Tény, hogy az évek során megszerettem a főzőcskézést, megfőzök bármit, amit a család megkíván, mindig vannak éppen aktuális kedvencek is, bár el kell árulnom, hogy nagyon igényesek... A lányoktól kaptam nemrég egy receptkönyvet, amelybe saját magam írom a recepteket, illetve ők is bele szoktak jegyezni újabb és újabb finomságokat.

– *Csehországi tartózkodásotok kezdetén kapcsolatban voltál itt élő magyarokkal? A brünniekkel hogyan találkoztatok egymásra?*

– Érdekes módon Žatecban soha nem jutott eszembe, hogy magyarokat keressek. Utólag aztán kiderült, hogy ott is élnek jónéhányan, sőt az ismerőseim között is akadtak, de nem tudtam rólok, hogy magyarok... A brünni történet a lakótelepünk önkiszolgáló élelmiszerboltjában kezdődött. A pénztárnál álltam sorban, és előttem két hölgy magyarul beszélgetett. Az idősebbik annyira el volt foglalva a mondanivalójával, hogy nem igazán vett tudomást a sor haladásáról, így én böktém meg a kosarát, és toltam előre. Ekkor kapott észbe, megköszönte, és legnagyobb meglepetésére magyarul válaszoltam neki. Ő volt Orálek Joli néni (azóta sajnos már elhunyt), a fiatalabb hölgy a társaságában pedig Kozumplík Évike.

– *Innentől kezdve tebát beszerveztek...*

– Így van. Nagyon elevenen élnek emlékeimben a kezdetek. Joli néni rögtön bedobott a mély vízbe, rengeteget telefonáltunk, leveleztünk, kapcsolatokat építettünk. 1993 őszén jöttünk össze a brünni szervezet alakuló ülésére. Ma már hihetetlenül hangzik, de az első meghívóinkat kézzel írtam, és nem volt egyszerű olyan helyet találni, ahol néhány koronáért sokszorosítani tudtuk őket. Sosem sajnáltam a szervezésbe fektetett energiát, hiszen sokszorososan térül meg életre szóló barátságok, emlékek, fantasztikus élmények formájában.

– *Köszönöm szépen a beszélgetést és a vendéglátást, és mindnyájunk nevében további sok erőt, egészséget kívánok!*

České resumé

Úvodní příspěvky zpravodaje (v maďarštině i češtině) jsou věnovány 50. výročí protikomunistického povstání a revoluce roku 1956 v Maďarsku. V rubrice Ze života Svazu se dočteme o rozmanité činnosti Svazu Maďarů v Brně, konkrétně o dění v jednotlivých klubech. Folklorní skupina Kőrös obohacuje svůj repertoár tanci z dalších regionů, pravidelně se účastní setkání národnostních menšin v Brně i Jihomoravském kraji a na jaře uspořádala již 2. maďarský večírek. Klub rodin s dětmi, který se pravidelně setkává v Maďarském kulturním a informačním centru, zorganizoval víkendový zájezd do Győru a při příležitosti Dne dětí výlet na hrad Veveří. Senioři si v rámci středečních klubových večerů vyslechli přednášky o maďarských a slovenských termálních lázních, o diabetu a shlédli maďarské divadelní představení v Bratislavě. Z přednášek vzdělávacího klubu zmiňujeme projekci o výzkumu mumíí ve Vácu a jeho vazbách na Brno. V rubrice Výročí připomínáme 550. výročí vítězství uherských vojsk nad Turky u Bělehradu a význam sedmihradského vévody F. Rákócziho. Během procházek po Brně představujeme kostel sv. Jakuba a Mahenovo divadlo. V rubrice Zajímavosti informujeme o jihomaďarském městě Pécs (Pětikostelí), které se uchází o titul Hlavní město kultury v Evropě pro rok 2010 a referujeme o informační brožuře Národnostní menšiny a jejich sdružení v Jihomoravském kraji vydané KÚ JmK. V rubrice Rozhovor si povídáme s Violou Olgvai, která byla mezi zakládajícími členy Svazu Maďarů v Brně.

Součástí zpravodaje Brünni Magyar Futár je letošní první číslo studentského občasníku Sárga Szamár (Žlutý osel), který vydává studentská organizace KAFEDIK.

Szervezetünk támogatói / Naši sponzoři

MINISTERSTVO KULTURY

Magistrát města Brna

Nemzeti kisebbségek és szervezeteik a Dél-morvaországi területben 2005 (Národnostní menšiny a jejich sdružení v Jihomoravském kraji 2005) címmel jelent meg a közelmúltban a Dél-morvaországi terület kisebbségi hivatalának kiadványa dr. Věra Koupilová szerkesztésében. A könyvecske hatvan színes oldalon foglalkozik a területben élő bolgár, horvát, magyar, német, lengyel, roma, orosz, görög, szlovák és zsidó kisebbségek szervezeteivel. Bemutatja fő céljait, anyanyelvük megőrzésére, hagyományaik ápolására és kultúrájuknak a többségi nemzettel való megismertetésére irányuló tevékenységüket.

